

OD AUTORA

Książka zawiera prezentację, omówienie znaczenia i szczegółowe rozwinięcie problematyki innowacji w przedsiębiorstwach i gospodarce. Innowacyjność przedsiębiorstw i gospodarki nie jest traktowana jako cel działań zarządów firm i programów rządowych, ale jako narzędzie kształtowania potencjału konkurencyjności podmiotów gospodarujących. Podstawowym celem książki jest wykazanie, iż innowacje produktowe, procesowe i organizacyjno-funkcjonalne stanowią główny instrument uzyskiwania przez przedsiębiorstwa, gałęzie działalności gospodarczej, regiony i państwa wysokiego i trwałego poziomu konkurencyjności. Sama konkurencyjność też nie jest postrzegana jako ostateczny cel podmiotów, lecz, z jednej strony, jako środek do umacniania pozycji w udziale w rynku, przywództwie, rentowności przedsiębiorstw, a z drugiej – w wymiarze makroekonomicznym – do podnoszenia poziomu życia obywateli, zwiększenia konsumpcji, lepszego zagospodarowania geograficznej przestrzeni państw i ich ugrupowań.

Adresatami książki są ekonomiści teoretycy i praktycy. Teoretycy ekonomii mogą dojrzeć w treści książki pewne nowe aspekty procesów innowacji (źródła, dynamika, wpływ na instrumenty konkurencyjności i nośniki konkurencyjności) lub znaleźć inspirację do poszukiwania nowych metod budowy modeli. Ekonomiści pełniący funkcje zarządcze i eksperckie w przedsiębiorstwach, firmach konsultingowych, organach doradczych rządu, będą mogli z większą swobodą poruszać się po złożonej problematyce innowacyjności firm i konkurencyjności gospodarek. Książka jest adresowana również do kadry dydaktycznej wyższych uczelni, przekazującej wiedzę w dziedzinie formułowania strategii, doniosłości problematyki innowacyjnej, narzędzi konkurencji i zarządzania operacyjnego.

Odważną, ale ważną grupę adresatów stanowią przedstawiciele nauk technicznych. Rozwijanie teorii projektowania w kierunku dyktowanym potrzebą zapewnienia konkurencyjności proponowanych rozwiązań (produkty, metody wytwarzania i kosztowe implikacje projektów technicznych) ma znaczenie nie tylko w obszarze samej innowacyjności, ale także w świetle wdrożeń paradygmatu gospodarki opartej na wiedzy. Problem ten w równej mierze dotyczy teorii projektowania, opracowania nowych monografii, jak i zorganizowania takiego procesu dydaktycznego, w którym umiejętność współpracy absolwentów uczelni technicznych ze

służbami ekonomicznymi przedsiębiorstw będzie sprzyjać rozwojowi i komercjalizacji odkryć, wynalazków i pomysłów racjonalizatorskich.

O ile procesy innowacyjne stały się przedmiotem uwagi i intensywnych badań ekonomistów już na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych ubiegłego wieku, o tyle zagadnienie konkurencyjności przedsiębiorstw i gospodarek dopiero zaczyna się cieszyć zainteresowaniem teoretyków jako obszar wymagający badań empirycznych i dociekań metodologicznych. Badania nad konkurencyjnością gospodarek, regionów i branż zostały zainicjowane przez Michaela E. Portera na gruncie zainteresowania przesłankami, instrumentami, przejawami i wynikami wykorzystania przewag konkurencyjnych. Wyniki wysiłków badaczy problematyki innowacyjności i konkurencyjności nie zostały niestety inkorporowane przez ekonomistów głównego nurtu rozwoju teorii ekonomii, w modelach konkurencji zaś w dalszym ciągu stosowany jest głównie mechanizm cenowy.

Neowalrasowska teoria równowagi ogólnej, uzyskując status teorii fundamentalnej, na podstawie której należy budować wszelkie inne teorie ekonomiczne, doprowadziła do tego, że egzogeniczne lub quasi-endogeniczne modele wzrostu gospodarczego, a co za tym idzie postępu technicznego, stały się podstawą badań procesów innowacyjnych.

Postawa ta doprowadziła do nadmiernej eksploatacji funkcji produkcji Cobb-Douglassa i, jakże często, do jałowych prób wykazania skutków wpływu oryginalnej, ale zawsze indywidualnej innowacji na całą gospodarkę. Próby te można zilustrować metaforą badania składu chemicznego wód jeziora. Skutki wiania nawet bardzo silnego związku chemicznego do jeziora przy brzegu nie powinny być oceniane na podstawie analizy zawartości próbek wody pobranych na środku jeziora w tym samym momencie.

Wprowadzenie innowacji na rynek lub do sposobów funkcjonowania instytucji państwa jest wynikiem podjęcia ryzyka przez indywidualnego innowatora – dyfuzja i rozprzestrzenianie się innowacji jest z kolei rezultatem metabolizmu gospodarki i reakcji innych podmiotów. Proces przystosowania się innych podmiotów do wprowadzanej innowacji trwa w czasie. Zanim skutki innowacji odczuje cała gospodarka, upłynie okres przestawiania się przedsiębiorstw. Dynamiki tej nie są w stanie uchwycić funkcje produkcji.

W instrumentarium nauk ekonomicznych brak jest metodologii przejścia od oryginalnej innowacji do sposobów wykazania jej implikacji w skali gałęzi gospodarki zaopatrujących przedsiębiorstwa w maszyny i urządzenia (innowacje procesowe) lub w surowce, materiały i elementy montażowe (innowacje produktowe), a także w skali całej gospodarki (zmiany w zapotrzebowaniu na proces, na nowe kwalifikacje pracowników i towarzyszący tym zjawiskom spadek zatrudnienia w gałęziach o przestarzałych produktach czy technologiach).

Na tym tle formułowana jest teza o nieadekwatności teorii konkurencji oraz teoretycznych rozważań ekonomistów nad innowacjami i ich wpływem na konkurencyjność w stosunku do wyzwań, przed jakimi stoją przedsiębiorstwa

i gospodarka narodowa. Wyzwania te są pochodną procesów globalizacji i integracji gospodarki światowej, ale dotyczą zarządów przedsiębiorstw, doradców rządowych i polityków gospodarczych. O ile wynikające z obecnego stanu wiedzy podejścia do formułowania strategii przedsiębiorstw nie stwarzają większych problemów, o tyle programy działań instytucji państwa zmierzające do podnoszenia konkurencyjności i formułowania zasad polityki innowacyjnej, nie mające wsparcia teoretycznego, nie przynoszą potrzebnych efektów. Przykłady ilustrujące ten stan rzeczy można mnożyć, ale wystarczy podać tylko niepowodzenie celów deklaracji lizbońskiej – innowacyjność i konkurencyjność krajów Unii Europejskiej ciągle pozostaje w tyle za gospodarką USA. Na gruncie polskich doświadczeń można wymienić konstatacje zawarte w artykule Andrzeja H. Jasińskiego pod wymownym tytułem *Czy polityka innowacyjna ma wpływ na innowacje?* Odpowiedź brzmi jednoznacznie: obecnie realizowana polityka innowacyjna nie ma wpływu na innowacyjność i tempo przenikania innowacji do gospodarki. Nie może być tu pocieszeniem, że innowacyjność gospodarek innych krajów Europy również pozostawia wiele do życzenia. Jednym z powodów tego stanu rzeczy jest brak adekwatnych modeli i dobrej teorii.

Wyniki analizy problematyki innowacji i konkurencyjności podmiotów gospodarczych umożliwiły sformułowanie tezy, iż konieczne jest wprowadzenie do programów studiów ekonomicznych elementów nauki o projektowaniu struktur i zasad funkcjonowania instytucji państwowych i społecznych. Wiedza ta wpłynie na ulepszenie przebiegu procesów innowacyjnych w gospodarce. Nie bez znaczenia jest fakt, iż dzięki temu nowemu elementowi wiedzy, ekonomiści będą mogli lepiej porozumiewać się z inżynierami i twórcami pomysłów innowacyjnych.

Książka składa się z pięciu rozdziałów. W pierwszym rozdziale została przedstawiona problematyka zmian w gospodarce. Omówiono elementarne motywacje, leżące u podstaw diagnoz możliwości projektowania zmian, a także koncepcję mentalnej mapy zmian. Drugi rozdział poświęcono prezentacji pozaekonomicznych aspektów zmian, w tym inżynierii procesów projektowania. Zasygnalizowano w nim również problematykę roli sektora nauki i badań w przygotowaniu i realizacji procesów zmian.

W rozdziale trzecim zajęto się innowacjami jako obszarem zasługującym na lepsze poznanie. Powiązano pojęcie zmian z innowacjami. Na tym tle zostały wykazane pewne słabości w oficjalnych sposobach definiowania innowacji. Wiele uwagi w porządkowaniu tego obszaru poświęcono wyczerpującej typologii innowacji przy zastosowaniu czterech głównych kryteriów.

Ekonomiczne wymiary problematyki innowacji są przedstawiane w kolejnym rozdziale. Na tle niedocenionego w odpowiednim czasie wkładu Josepha A. Schumpetera w identyfikację i sposób pojmowania innowacji w przedsiębiorstwach i gospodarce omówiono główne schematy procesów innowacyjnych oraz perspektywę budowy modeli innowacji przydatnych w analizach ekonomicznych. Rozdział czwarty kończy rozwinięcie zasygnalizowanych w rozdziale drugim

zagadnień związanych z rolą sektora nauki i badań (paradygmat gospodarki opartej na wiedzy) oraz wskazanie sposobów oddziaływania innowacji na konkurencyjność.

Piąty – końcowy – rozdział książki został napisany w konwencji podkreślającej materialne strony procesów konkurencji i budowania konkurencyjności. Stąd bierze się omówienie zagadnień związanych ze strategią, instrumentami i nośnikami przewag konkurencyjnych. Na tle tego ujęcia została przedstawiona problematyka konkurencyjności przedsiębiorstw i gospodarek.

Na kształt i zawartość książki wielki wpływ wywarły wymiana poglądów, przemyśleń oraz oceny przedstawione przez prof. Ewę Okoń-Horodyńską i prof. Edwarda Cyrsona. Profesor Okoń-Horodyńska, wskazując na doniosłość problematyki innowacji i mechanizmów sprzyjających wzrostowi innowacyjności, zachęciła mnie do przedstawienia pełniejszego i bardziej zwartego przeglądu zagadnień związanych z powstawaniem i wykorzystaniem innowacji w gospodarce. Jej uwagi krytyczne wobec pierwotnego zamysłu umożliwiły mi wyraźniejsze zarysowanie tez oraz lepsze ujęcie całości problematyki.

Profesor Edward Cyrson, znawca problematyki konkurencyjności i rynkowych strategii przedsiębiorstw, wywarł wpływ na układ książki i przedstawione argumenty, między innymi dzięki wskazaniu sposobów wykorzystania dorobku Michaela Portera. Wiele uwag postulujących potrzebę modyfikacji układu, wprowadzenia uściśleń i wyostreń omawianych zagadnień skłoniło mnie do wyraźniejszego przedstawienia cenowych i pozacenowych instrumentów budowania przewag konkurencyjnych.

Dziękując recenzentom za trud włożony w sformułowanie propozycji ulepszeń, wyrażam nadzieję, że struktura i treść książki spełnia oczekiwania co do pracy adresowanej do naukowców, dydaktyków i praktyków.

Profesor Dariusz Dziuba w dużej mierze przyczynił się do tego, że w książce zostało przedstawione rozwinięte ujęcie problematyki konkurencyjności. Dziękuję również Panu magistrowi Dariuszowi Słykowi za wkład w przygotowanie materiału ilustracyjnego, pomoc terminologiczną i scalenie poszczególnych partii książki.